

Feleky Gábor

EGY KÖZÖSSÉG RELATÍV ZÁRTSÁGA

A zárttság (a relatív zárttság) a közösségek fogalmi jellemzője. S ez nemcsak a „lokalitás uralta” tradicionális társadalmakra igaz, de jellemzője maradt a modernizáció által „kinyitott” lokális közösségeknek is. Az ipari társadalom megjelenése nem csupán felszámolta a régi társadalmi kötelékeket (mindenekelőtt megszüntette a személyi függőségi viszonyokat, valamint az emberek lokalitáshoz és származási csoporthoz való kötöttségét), hanem a csoport és közösség szabad választásának biztosításával újfajta közösségek szerveződésének lehetőségét is megteremtette (Wolf 1973; Tönnies 2004; Weber 1987, 1992). Ezek a többnyire önkéntes választáson alapuló közösségek azonban ugyanúgy felmutatják relatív zártságukat, hiszen ez a zárttság a közösségiség egyik alapvető ismérve. A közösség mindig is a „mi” és „ők” kategorizációs viszonylatában¹ szemléli a világot (Sumner 1978), tagjainak egymáshoz való viszonyát az összetartozás érzése és tudata fogja át, táplálkozzék az akár csupán az adott helyen való együttélésekből, mint közös múltból. A közösségek relatív zárttsága többek között a bejutás közösség általi korlátozásában is kifejezésre jut, és ez nemcsak azokra az esetekre igaz, amikor privilegizált helyzetű „előnyközségekről” van szó (Weber 1987, 1992; Parkin 1974; Murphy 1988). Igaz ez a települési közösségekre is, ahol a bejutás (beköltözés) fizikai értelemben – normál helyzetben – természetesen nem akadályozható meg, de a közösség „mentális terébe” való bekerülés gyakran még hosszabb idejű együttélést követően sem következik be² (Elias – Scotson 1994).

Jól tudjuk, hogy az 1937-es falukutató tervezett helyszíne eredetileg nem Dudar volt. Az év eleji első elképzelések még Szeged környékéről szóltak, de júliusban a szervező Tomori Viola már a Bakonyt célozta meg, s talált rá Dudarra. Azt viszont nem igazán tudjuk, hogy melyek voltak a kiválasztás pontos szempontjai, utólag természetesen „megideologizálhatjuk” ezt a választást, s beállíthatjuk nagyon tudatos törekvésként is, bár éppen Tomori Viola leveléből derül ki, hogy a helyzet nem annyira egyszerű: *„És a Bakony igen nagy, sok sváb és tót falu van benne és a magyar falvak közül sok fürdőhellyé alakult át. Azt sem tudtam, hogy*

¹ A világos határok növelik az interakciók gyakoriságát, a hálózat összekötöttségét (connectedness) és sűrűségét (density), s ezáltal kedvezően érintik a kollektív tudat és az együttes fellépés kialakításának kommunikációs lehetőségeit. Angelusz (2000:48)

² A vele készített 2012-es interjúban Benedek Gábor, a kistérségi iskolák vezetője mesélte azt az esetet, mikor egy Dudar környéki községbe néhány éve beköltözött személy a falusiak előtt szerényen csak „afféle gyüttment”-nek nevezte magát. A tréfásan hangzó reakció meglepte őt. *„Gyüttment? Te? Majd esetleg az unokád!”*

*kapok-e megfelelő falut egyáltalán ... most nem írhatom le a részleteket, hogyan bukkantam rá Dударra ... meg kellett magyaráznom, hogy **mért pont Dudar, s ez igazán nehéz volt, a magam számára is** (kiemelés tőlem: F.G.) és végül egy meg lehetőségen önérzetes és valóban némi keleti vonásokat eláruló ellenzéki protestáns falu lakóit, akik egy eldugott völgykatlanban laknak, állomás nélkül ... rá kellett bírnom, hogy 20 vadidegen számára adjanak ki szobát, akik közül a legtöbbel még beszélni sem tudnak. Persze senki sem akarta először”(Lengyel 1990:460).*

Utólag azt mondhatjuk, hogy az integráns kiválasztási szempont a **relatív zártság**, a **relatív kulturális homogenitás** lehetett. Ez azt jelentette, hogy Dudar (1) tisztán magyar falu volt (nemzetiségi, német falvakkal körülvéve); (2) lakossága egy vallású, református volt; (3) főként kis- és törpebirtokos parasztság lakta, azonban területe nagybirtokokkal is érintkezett; (4) viszonylag nagy mértékben megőrizte régi parasztkultúráját (Vági 1984:190). Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell a zártság és a homogenitás relatív jellegét, hiszen a falukutatást kezdeményező brit társadalomkutatók az elmúlóban lévő archaikus agrártársadalom – az evolucionista kutatók kifejezésével élve – rezidumára voltak kíváncsiak, s különös értéket adott a dudari helyszínek, hogy ezt itt még többé-kevésbé szigetszerű elkülönültségében tudták tanulmányozni. De az 1930-as évekre már a zártság és a homogenitás is csak viszonylagos, hiszen a faluból már a század elején (még a világháború előtt) többen kivándoroltak Amerikába, a háború után pedig a nagyobb városokba, főleg Budapestre irányult az elvándorlás; a domináns református vallás mellett ott találjuk a katolikus híveket (ha csak tizedannyian vannak is), és kisebb számban a zsidókat is; bár a túlnyomó többség a földművelésből él, azért van „csekély számú” iparos, van „helybéli intelligencia” és vannak kereskedők is (Péter 1990). Mindezek azonban valóban nem változtatják meg a falu hagyományos arculatát, ezt Péter Ernő leírása is megerősíteni látszik, amikor iskolázottságról, újságolvasásról, rádióhallgatásról vagy éppen a falu társadalmi életéről – amely meglátása szerint „a nullával egyenlő” (Péter 1990:151). Nem kis rezignáltsággal jegyzi meg, hogy „egy elmaradott kis dunántúli falunak a szomorú sorsát láthatjuk. A világtól való évszázados elzárkózásnak az eredménye helyesebben eredménytelensége a falu életének minden vonatkozásában észlelhető” (Péter 1990:157). A perspektívát maga is a tradicionális struktúrák felszámolásában látja: „Nem kell nagyon pesszimistának lennünk, de ha a jövő szemüvegén keresztül nézzük a dolgokat, akkor arra a megállapításra jutunk, hogy a falunak előbb-utóbb két út között kell választani. Vagy 'egyikés' lesz és akkor megmarad a mai gazdasági keretben, különösebb fejlődés nélkül, legfeljebb a haladás valamivel jobb életet biztosít számára; vagy szétnyomja a mai kereteket és az egészséges fejlődés törvényszerűségével kitágított életlehetőséget biztosít magának.”(Péter 1990:158). A falukutatók ebben a „dilemmatikus időben” találtak Dударra, így a helyszín kiválasztása és az időzítés tehát mindenképpen alkalmas volt az elmúlóban lévő agrárius társadalomszerveződés, egy erre épülő lokális közösség tanulmányozására. Tudjuk azt is, hogy – a

2000-ben megjelent falutörténetet szerzőinek kifejezésével élve – néhány évvel később már ’vége a régi világnak’. *„Az 1930-1945 közötti évek jelentős fordulat alapjait rakták le a falu életében. Számos olyan változás történt ekkor, amelyek után Dudar nem lehetett olyan, mint azelőtt volt. Tomori Viola és a külföldi falukutatók ugyan még régi parasztkultúráját és társadalmi szerkezetét jöttek tanulmányozni (még megtehették), de a község zárt világa akkor már kezdett fellazulni. Az első réseket a képzeletbeli falon a visszatért kivándorlók és a háború után hazatérő katonák ütötték.- Az otthoni izolált világuktól merőben eltérő viszonyokról szerzett tapasztalataikat megosztották a falusiakkal. A település egész közösségének visszafordíthatatlan átalakulása akkor következett be, amikor a távolabbi világ minden korábbinál erőteljesebben jelent meg az életükben. Ennek a folyamatnak a kezdetén a villamosítás, a végén a bánya megnyitása áll.”* (Boross – Márkusné 2000:83). Péter Ernő még úgy látta, hogy *„iparosodásra itt lehetőség nincs”* (Péter 1990:158), ezért a nagybirtok parcellázásában vélte felfedezni a kitörési pontot, amelyet végül is paradox módon mégis az ipar (közvetlenül az 1940-es bányanyitás) teremtett meg. Ez adta a döntő lökést ahhoz, hogy a hajdani zárt parasztfaluból olyan nyitott ipari falu legyen, ahol aztán az 1980-as évekre háromszor annyi munkahely lesz, mint ahány helyben lakó aktív kereső van (Vági 1984:191). A nyitottságot ebben az időszakban a település rendkívül kedvező munkalehetőségei fokozzák, felerősítve a „centripetális” erőket, legyen az „csak” ingázás avagy letelepedési célú bevándorlás. Aztán a következő évtized elhozza a falu „nagy traumáját”, a bánya bezárását és a helybe telepített üzemek megszűnését. Ez viszont „centrifugális” erőket kezd mozgatni, és a munkaképes korú falubeliek többségét arra kényszeríti, hogy más településeken keressenek munkát maguknak. Hetvenöt évvel az 1937-es falukutatás után ezt a sajátos helyzetet, a „vonzások és taszítások”, a „be- és elvándorlások” következményeit (a centripetális és centrifugális erők vektorait) vázolom fel az általunk helyben gyűjtött adatok alapján.³

A DUDARI „POLITÉSZEK”

A fejezetcím magyarázatra szorul, de nemcsak a görög kifejezés jelentése miatt, hanem annak alkalmazhatósága okán is. A szó ugyanis az athéni városállam teljes jogú polgárát jelöli. Dudar esetében ilyen „teljes jogú polgárságról” nyilvánvalóan nem beszélhetünk, hiszen egy falu nem szabályozza jogi normákkal a „helybéli lakos” státuszt. A helyi iskola vezetője⁴ mesélte találkozásunkkor, hogy történelem órán az athéni demokrácia bemutatása kapcsán el szokta mondani a diákoknak, ki lehetett az athéni városállam teljes jogú polgára. Az a helyben született felnőtt

³ A bemutatott adatok forrása az SZTE BTK Szociológia Tanszéke által 2012. szeptemberében Dudaron végzett kérdőíves adatfelvétel.

⁴ Jakabné Papp Erzsébet igazgatóasszony

athéni ugyanis, aki szülői ágon is fel tudta mutatni a politész származást. Periklész előtt ezt csak apai ágon követelték meg, később már az anya esetében is követelmény volt a helyben születés. Ez egy játékos ötletet adott igazgató asszony számára, s időről-időre megvizsgálta, vajon a mostani gyerekek közül kik kaphatnának „dudari polgárjogot”, azaz kik azok, akiknek szülei is Dudaron születtek. Elmondása szerint a tendencia egyértelmű: manapság már alig-alig található olyan iskola gyerek a faluban, aki megfelelne ennek a kritériumnak, azaz dudari „politész” lehetne.

Kérdőíves vizsgálatunkban mi is nagy figyelmet fordítottunk a helyben születés kérdésére, s ez alapján megkísérelhetjük a választ arra, hogy a falulakó felnőtt népesség körében vajon milyen gyakoriságú lehetne ez a „politész” státusz⁵.

A helyben születettek

A politész státusz első feltétele a helyben születés. Azt láthatjuk (1. táblázat), hogy a felnőtt lakosságnak csak közel a fele (48 %) helybéli születésű, bár köztük olyanok is vannak néhányan (6 %), akik itt születtek ugyan, de életútjuk során elkerültek innen, majd később mégis visszatértek.

Dudaron született	48%
... és azóta itt él	42%
... de élt másutt is	6%
Másutt született	52%
... de kiskorától itt él	14%
... iskolásként vagy felnőttként került ide	38%
Összesen (N=137)	100%

1. táblázat: A megkérdezettek születési helye

Akkor most ez a 48 % akkor most sok vagy kevés? Mit jelenthet egy magyar település esetében az, hogy lakóinak közel fele helybéli születésű? A válasz természetesen az, hogy önmagában nem lehet minősítés tárgya, ha egy településen többségben vagy kisebbségben vannak a bennszülöttek vagy a betelepülők. A vonatkozó adatokat kezeljük tényként, s próbáljunk választ adni arra, hogy ezek a tények minek a mutatói, mire utalnak.

Mindazonáltal a 2011-es népszámlálás eddig⁶ publikált adatai lehetőséget kínálnak arra, hogy Magyarország néhány területi-települési metszetében (ország, régiók, megyék, a megyék megyeszékhelyei és megyei jogú városai, a megyék

⁵ Itt most eltekintünk attól az athéni előírástól, hogy a nők bár gyermekeikre átörököthették a politész státuszt, maguk azzal nem élhettek, a vele járó jogok nem illették meg őket („passzív” politészek).

⁶ 2013 kora nyaráig

egyéb településtípusai csoportosítva) képet kapjunk a helyben születési arányokról. A teljes népességre vonatkozó közlési táblák adatai alapján kiszámítottam a 20 éves és idősebb népesség helyben születési arányait (ugyanis Dudar esetében ez a korosztály került bele a kérdőíves mintába), s azokat a 2. táblázatban foglalom össze. Bár már napvilágot láttak egyes községekre vonatkozó népszámlálási adatok is, ezek között azonban nem találhatók a helyben születésre vonatkozók, így Dudar esetében nem tudjuk megmondani, hogy van-e érdemi eltérés a 2011-es népszámlálás és a 2012-es kérdőíves vizsgálat adatai között.

	A helyben születettek aránya
Dudar 2012*	48%
Népszámlálás 2011**	
Magyarország	44%
Közép-Magyarország régió	26%
Dél-Dunántúl régió	43%
Közép-Dunántúl régió	44%
Nyugat-Dunántúl régió	49%
Észak-Magyarország régió	53%
Dél-Alföld régió	56%
Észak-Alföld régió	59%
Veszprém megye	44%
Csongrád megye	54%
Veszprém város	38%
Szeged város	48%
Veszprém megye községei	44%
Csongrád megye községei	47%

*Forrás: Lakossági adatfelvétel, Dudar 2012 (N=137)

** Forrás: KSH

2. táblázat: A helyben születettek aránya Magyarország egyes területi egységeiben

A fenti adatsorból két mozzanat érdemel kiemelést. Egyfelől az, hogy Dudar helyben születési arányai nem mondhatók sem kiemelkedően magasnak, sem pedig kiemelkedően alacsonynak. Másfelől viszont a tervezési régiók közti sorrend alapján meg-

kockáztathatunk egy olyan hipotézist, hogy az alacsonyabb helyben születési arány egyfajta „modernizációs” („fejlettségi”, „nyitottsági”) mutatóként is értelmezhető. Ezt látszik alátámasztani, hogy a legalacsonyabb értéket a legfejlettebb – a Budapestet is magában foglaló – közép-magyarországi régió, míg a legmagasabb értéket a legkevesébé fejlett észak-alföldi régió képviseli. Megfigyelhető továbbá a három dunántúli régió határozott elkülönülése a két alföldi és az észak-magyarországi régiótól.

Életkori összefüggések

Mielőtt rátérünk a politész státusz második feltételére (a szülők helyben születésére), bemutatjuk, hogy a helyben születés terén természetesen időbeni változások is érvényesülnek. A kép természetesen nem meglepő: az életkori összefüggések azt mutatják, hogy az idősebbek között több a helyi születésű és kevesebb a betelepülő. Adataink szerint (3. táblázat) a korosztályi „betelepedési választóvonal” valahol a mai 50 év felettiek és a náluk fiatalabbak között húzódik. Míg az 50 év felettiek között a betelepülők aránya 45 %, addig a náluk fiatalabbak között ez az arány már kétharmados (67%). Mindebből arra következtethetünk, hogy valamikor *a 70-es és 80-as évek tájékán erősödhetett fel a betelepülés* Dudaarra, azaz leginkább a gazdasági szerkezet megváltozása következtében fellépő munkaerőpiaci változások „nyitották ki” Dudart.

	Max. 50 éves (N=46)	50 év feletti (N=91)	Összesen (N=137)
Dudaron született	33%	55%	47%
... és azóta itt él	28%	48%	41%
... de élt másutt is	5%	7%	6%
Másutt született	67%	45%	53%
... de kiskorától itt él	24%	10%	15%
... iskolásként vagy felnőttként került ide	43%	35%	38%
Összesen	100%	100%	100%

3. táblázat: A születési hely korcsoportonként

A „könnyített” politész státusz

A politész státusz elérésének második lépése a szülők „benszülöttségének” vizsgálata. Sajnos adataink nem teszik lehetővé, hogy elvégezzük a teljes értékű „politész-próbát”, ugyanis csak az apák születési helyére kérdeztünk rá, az anyákéra nem. Ez alapján viszont csak a „könnyített” – a Periklész előtti időszakra érvényes – kritérium szerint végezhetjük el a „tesztet”. Azok a helyi lakosok, akik itt születtek és akiknek apjuk is itt született (akik tehát legalább „második gene-

rációs” dudariak) 38 %-ot tesznek ki, tehát minden öt dudariból legfeljebb kettő kaphatná meg a „könnyített” politész státuszt apja után (4. táblázat).

Ha viszont Dudar a „metoikosz”⁷ apáknak is megadta volna a polgárjogot, akkor szinte minden helyben született dudari polgárjogot örökölt volna, hiszen ebből a 65 főből (összesen 137 interjú készült) 60 főnek apja vagy Dudaron vagy pedig közvetlenül Dudar környékén született. Így 38 % helyett 44 % lenne a politész arány.

Ha pedig három generáció keresztmetszetében vizsgálódunk tovább, akkor 37 olyan helyben született lakost találunk, akinek apja is és apai nagyapja is helybéli születésű, a „metoikosz” variáció pedig 49 főt jelent.

	N	%
A megkérdezett nem Dudaron született	72	53%
A megkérdezett Dudaron született	65	47%
... és apja is dudari vagy környéki születésű	60	44%
... és apja is dudari születésű	52	38%
... és apai nagyapja is dudari vagy környéki születésű	49	36%
... és apai nagyapja is dudari születésű	37	27%
Összesen	137	100%

4. táblázat. A megkérdezett és felmenői születési helye

A bennszülöttség és a betelepedés a szülők, nagyszülők teljes körében

Ha a politész-logikából kilépve (tehát nemcsak a helyben születettek csoportját véve alapul) összességében vizsgáljuk a bennszülöttség és a betelepedés „mintázottságát” (arányait), azt tapasztalhatjuk, hogy nincs nagyságrendi eltérés a szülők és a nagyszülők között (5. táblázat). Összességében azt mondhatjuk, hogy a szülők és nagyszülők kétharmadára a lokalitás jellemző (Dudaron vagy Dudar környékén születtek), s szigorú értelemben véve csak egyharmaduk nevezhető „gyüttment”-nek.

	N	Dudaron született	Dudar környékén született	Dudaron vagy környékén	Másutt született
Az apa	136	42%	27%	69%	31%
Az apai nagyapa	119	35%	31%	66%	34%
Az apai nagymama	116	36%	27%	63%	37%
Az anyai nagypapa	118	38%	29%	67%	33%
Az anyai nagymama	127	36%	30%	66%	34%

5. táblázat: Az apák és a nagyszülők születési helye⁸

⁷ A Dudar környékéről származókat is figyelembe véve.

⁸ Többen voltak, akik nem tudták pontosan a nagyszülők születési helyét, s így a százalékos értékek eltérő elemszámokra vonatkoznak. A megfelelő elemszámokat a táblázat első oszlopa tartalmazza.

Egy mérsékelt centripetális erő: a „házassági piac”

Mivel a házassági piacok általánosságban is erős területi kötődéseket, lokális összefüggéseket mutatnak, ezért nincs abban semmi meglepő, hogy Dudar példája is ezt mutatja. Összességében azt látjuk, hogy a házastársak háromnegyede dudari vagy Dudar környéki származású (6. táblázat).

Dudari	55%
Dudari környéki	22%
Dudar vagy környéke	77%
Távolabbi	23%

6. táblázat: A házastárs származási helye (N=128)

Akkor sem változik érdemben a kép, ha a „bennszülött/betelepült” logika mentén alkotott csoportok házastársainak területi kötődését vizsgáljuk. Látható, hogy a „bevándorlókra” is csaknem ugyanaz jellemző, mint a „bennszülöttekre”: házastársaik döntő többségben helyi illetékességűek. Ez viszont talán azt is jelzi, hogy a bevándorlókra csak kevésbé volt jellemző, hogy családosként költöztek erre a vidékre. Sokkal inkább valószínű, hogy a dudari vagy Dudar környéki munkalehetőségek kapcsán kialakuló kapcsolatok (házasságok) adták meg a döntő lökést a letelepedéshez (7. táblázat).

A házastárs	Dudari	Dudar környéki	Dudar vagy környéke	Távolabbi
A kérdezett				
Dudaron született (N=61)	54%	26%	80%	20%
Nem dudaron született (N=67)	57%	18%	75%	25%
Összesen (N=128)	55%	22%	77%	23%

7. táblázat: A házastárs származási helye a megkérdezett születése helye szerinti bontásban

Egy mérsékelt centrifugális erő: a gyerekek elvándorlása

Bár összességében nem mondható magasnak a már másutt élő felnőtt gyerekek aránya, a tendencia azonban mégis emelkedő. Helyben jól működő általános iskola van, de a többi magyar községhez hasonlóan a továbbtanulás (középiskola, főiskola-egyetem) már földrajzilag is „kimoztatja” a gyerekeket, s többségük tanult szakmájának megfelelő munkalehetőséghez a képzőhely településén avagy másutt jut, ohogy nem túl messzire lévő) településen telepszik le. A 8. táblázat jól mutatja, hogy a felnőtt gyermekek valamivel több mint felére igaz ez a megállapítás.

	Dudaron él	Másutt él	Összesen
Kisgyermek és tanulók (N=80)	89%	11%	100%
Már nem iskolás gyerekek (N=213)	47%	53%	100%
Összesen (N=293)	58%	42%	100%

8. táblázat: A megkérdezettek gyermekeinek lakóhelye

Azért neveztük a gyerekek elvándorlását mérsékelt centrifugális erőnek, mert az elvándorlás nem azonos mértékben jellemző minden, a faluból származó gyerekre. Az iskolai végzettség szerinti bontás jól mutatja, hogy ez elsősorban a főiskolát, egyetemet végzett gyerekekre nézve igaz (9. táblázat). Minden négy diplomás gyerek közül közel három hagyja el a falut, s telepszik le más településen. Ugyanakkor az is igaz, hogy a diplomások csoportja a legkisebb (19%), a náluk nagyobb létszámú végzettségi csoportok (a 201 felnőtt gyerekből 113 fő, azaz 56% végzett középiskolát; 49 fő, azaz 24% végzett általános iskolát) körében az elvándorlási arány lényegesen alacsonyabb (47% ill. 51%).

	Dudaron él	Másutt él	Összesen
Már nem tanul, általános iskolát végzett (N=49)	49%	51%	100%
Már nem tanul, középiskolát végzett (N=113)	53%	47%	100%
Már nem tanul, főiskolát/egyetemet végzett (N=39)	28%	72%	100%

9. táblázat: A megkérdezettek gyermekeinek lakóhelye az iskolai végzettség függvényében

ÖSSZEGZÉS HELYETT

A bevezetőben arról szóltunk, hogy az 1937-es falukutatás helyszínének kiválasztását a dudari társadalom relatív zártsága és relatív kulturális homogenitása motiválhatta. A viszonylagosságot már 1937-re vonatkozóan is hangsúlyoznunk kell, de a következő évtizedek – a bányászattal és az iparosítással beköszöntő szerkezetváltozás – aztán drámai gyorsasággal és mélységben „nyitották ki” a falut. Dudar egyfajta regionális centrummá vált, s nemcsak a környéknek volt „munkaadója”, de az ország más részeiből is fogadott munkavállalókat. Főleg ez utóbbi csoport számára mutatkozott jó megoldásnak a faluban történő letelepedés, amit a munka-

helyek szervezett formában is elősegítettek. Az újabb töréspontot a helyi munkalehetőségek drasztikus csökkenése (bányabezárás, az ipar leépülése) jelentette, ez azonban nem indított el ugyanilyen mértékű elvándorlást a faluból. A helyiek közül többen is elmondták nekünk, hogy helyben ugyan nincs munka, ám munkaerőpiaci lehetőségeik még így is viszonylag kedvezőek, mert a község olyan térségben helyezkedik el, amelyben viszonylag könnyen találhatnak munkát maguknak. S a munkahelyek földrajzi közelsége így nem kényszeríti a munkát keresők többségét a falu elhagyására. Láthattuk, hogy a házasságok révén is viszonylag erősek a helyi (térségi) kötődések, ugyanakkor a gyerekek elvándorlása sem ölt olyan mértéket, mint számos más – megélhetési lehetőséget kínálni nem tudó – magyar kistelepülésen. Összességében annyit mondhatunk, hogy míg a néhány évtizeddel ezelőtti gazdasági szerkezetváltozás „kinyitotta” a falut, addig a gazdasági depresszió szép lassan „visszazárja”, elsősorban azzal, hogy mérsékli a bevándorlást. Ugyanakkor kedvező térségi helyzeténél fogva a falu mégsem zárul be igazán, nem indulnak be erőteljes elvándorlási folyamatok, hanem éppen a helyben lakó, de másutt dolgozó aktív keresők révén (is) fenntartja „hídszerű kötéseit” a bakonyi térség felé.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Angelusz Róbert (2000): Rétegződés és láthatóság. In: Angelusz Róbert: *A láthatóság görbe tükrői*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 39-58.
- Boross István–Márkusné Vörös Hajnalka (2000): *Dudar*. Száz magyar falu könyvesháza Kht., Budapest
- Elias, Norbert (1999) [1970]: A szociológia lényege. Napvilág Kiadó, Budapest
- Elias, Norbert–Scotson John L. (1994) [1965]: *The Established and the Outsiders. A Sociological Enquiry into Community Problems*, SAGE, London
- Erdei Ferenc (1973): *Parasztok*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Feleky Gábor (2009) (szerk.): *Közöségi relációk – elméletek, narratívák, hipotézisek*. Belvedere Meridionale, Szeged
- Gusti, Dimitrie (1976): *A szociológiai monográfia*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- Lengyel András (1990): A Szegedi Fiatalok dudari falutanulmányozása. In: Lengyel András: *Útkeresések*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 447-491.
- Murphy, Raymond (1988): *Social Closure: The Theory of Monopolization and Exclusion*. Clarendon Press, Oxford
- Parkin, Frank (1974): *Strategies of Social Closure in Class Formation*. In: Parkin (ed.) *The Social Analysis of Class Structure*. Tavistock, London
- Péter Ernő (1990) [1935]: Dudar község monográfiája. In: Torkos Veronika (szerk.) *Falurajzok 1935*. MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest, 146-159.
- Sumner, William G. (1978) [1906]: *Népszokások*. Gondolat Kiadó, Budapest
- Tönnies, Ferdinand (2004) [1887]: *Közösség és társadalom*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Vági Gábor (1984): Vázlat a dudari kutatáshoz. In: Láng Katalin – Nyilas György (szerk.): *Az 1970-es 1980-as évek szociográfiai táborai*. Népművelési Intézet, Budapest, 190-196.
- Watson, James L. (1977) (ed.): *Between Two Cultures*. Basil Blackwell, Oxford
- Weber, Max (1987): *Gazdaság és társadalom. A megértő szociológia alapvonalai 1*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- Weber, Max (1992): *Gazdaság és társadalom. A megértő szociológia alapvonalai 2.1* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- Wolf, Eric R. (1973): *Parasztok*. In.: Service, Sahlins, Wolf: *Vadászok, törzsek, parasztok*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 317-448.
- Wood, George S. Jr. – Judikis J. C. (2002): *Conversations on Community Theory*. Purdue University Press